

Medborgarinitiativ till riksdagen
med förslag till lagar om ändring av äktenskapslagen,
lagen om registrerat partnerskap och lagen om
fastställande av transsexuella personers
könstillhörighet

INNEHÅLL

INITIATIVETS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	1
1 Inledning	1
2 Nuläge	1
2.1 Lagstiftning och praxis	1
2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	2
2.3 Bedömning av nuläget	3
3 Målsättning och de viktigaste förslagen	4
3.1 Bakgrund och genomförande	4
3.2 Målsättning och de viktigaste förslagen	5
3.2.1 Samkönade äktenskap	5
3.2.2 Konsekvenser för registrerade partnerskap	5
3.2.3 Adoptionsrätt	5
3.2.4 Gemensamt efternamn	6
3.2.5 Ändrad parrelationsform vid fastställande av könstillhörighet	6
3.2.6 Lagen om faderskap	6
3.2.7 Internationella civilrättsliga bestämmelser	7
4 Initiativets konsekvenser	7
4.1 Ekonomiska konsekvenser	7
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	7
4.3 Samhälleliga konsekvenser	7
DETALJMOTIVERING	8
1 Lagförslag	8
1.1 Äktenskapslagen	8
1.2 Lagen om registrerat partnerskap	9
1.3 Lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet	9
2 Ikraftträdande	9
LAGFÖRSLAG	10
1 Lag om ändring av äktenskapslagen	10
2 Lag om ändring av lagen om registrerat partnerskap	10
3 Lag om ändring av 2 § i lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet	11

INITIATIVETS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Syftet med detta medborgarinitiativ är att även samkönade par i fortsättningen ska ha rätt att ingå äktenskap. En sådan ändring avser att öka jämlikheten i samhället. Detta ska genomföras genom ändringar i äktenskapslagen, lagen om registrerat partnerskap och lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet.

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Detta förslag går ut på att äktenskapslagen (234/1929) ändras så att också samkönade par kan ingå äktenskap. I lagen om registrerat partnerskap (950/2001) ändras enligt förslaget första kapitlet. Det innebär att registrerade partnerskap inte längre kan ingås. Partnerskap som registrerats tidigare kommer dock att förbli i kraft, och de kan dessutom omvandlas till äktenskap genom ett anmälningsförfarande eller genom vigselförrättning. Också lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (563/2002) ska enligt förslaget ändras. Den ändringen innebär att äktenskap inte längre kan omvandlas till registrerat partnerskap.

De rättsliga verkningarna av registrerade partnerskap motsvarar redan i dagen läge i stor utsträckning de rättsliga verkningarna av äktenskap. Efter ändringarna är det är meningen att också namnlagens (694/1985) bestämmelser om gemensamt släktnamn (efternamn) för makar och adoptionslagens (22/2012) bestämmelser om makars rätt till gemensam adoption ska gälla samkönade makar.

Detta förslag avses inte påverka den rätt som religionssamfund enligt 16 § i äktenskapslagen har att bestämma villkor och former för kyrklig vigsel. Alla religionssamfund som har rätt att förrätta vigsel, inklusive den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet, kommer även fortsättningsvis att självständigt få besluta om de viger samkönade par.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Lagen om registrerat partnerskap trädde i kraft 2002. Den gav samkönade par möjligheten att officiellt registrera sitt parförhållande, vilket öppnade för tillämpning av familjelagstiftningen på registrerade partnerskap. Detta var en betydande förändring, eftersom den tidigare lagstiftningen i praktiken ignorerade förekomsten av stadigvarande livsgemenskap mellan samkönade par. Inom drygt tio år har registrerat partnerskap etablerat sin ställning i det finländska samhället. Samkönade parförhållanden har blivit en officiell och accepterad familjeform, vilket också har bidragit till att stärka de positiva uppfattningarna kopplade till dessa förhållanden och till att minska de felaktiga fördomarna.

Lagen om registrerat partnerskap var ett viktigt steg mot likabehandling, eftersom den betydligt ökade jämlikheten mellan olika former av parförhållanden. När den lagen stiftades var samhället emellertid ännu inte redo att ge samkönade par rätt att ingå äktenskap. I princip har registrerat partnerskap samma rättsverkningar som äktenskap, med vissa i lag uppräknade undantag.

Undantagen är namnlagens bestämmelser om makens efternamn, adoptionslagens bestämmelser om makes rätt att ansöka om adoption, de bestämmelser i lagen om faderskap (700/1975) som gäller konstaterande av faderskap på grund av äktenskap och andra bestämmelser som gäller make enbart på grund av dennes kön. Den gällande lagstiftningen är fortfarande diskriminerande gentemot registrerade partner i förhållande till äkta makar. Dessutom avviker förfarandet för registrering av partnerskap från civil vigsel, vilket bidrar till att öka känslan av ojämlig behandling. Det är svårt att se några acceptabla grunder för att förfarandena ska avvika från varandra.

Bland annat det faktum att namnlagens bestämmelser om gemensamt efternamn för makar inte gäller vid registrerat partnerskap har ansetts vara orättvist och har understrukit de registrerade partnerskapens ojämlika ställning i förhållande till äktenskap. Ett gemensamt efternamn framhäver att makar utgör en familj. Det finns ingen acceptabel grund för att förvägra samkönade par gemensamt efternamn. I praktiken kan registrerade partner ändå få samma efternamn på ansökan. Nämnden för namnären den anser att det strider mot grundlagen att förvägra samkönade par rätten till samma efternamn. Det innebär att ansökningarna så gott som alltid godkänns. Ansökan är avgiftsbelagd och utgör ett byråkratiskt hinder för lika rättigheter. Samtidigt har äkta makar av olika kön möjlighet att byta efternamn gratis genom anmälan. Dessutom betyder samma efternamn inte gemensamt efternamn, eftersom registrerade partner inte har rätt till varandras efternamn. Med andra ord har dessa par färre namnlösningar att tillgå och inte exempelvis möjlighet till dubbelnamn.

Det finns flera tusen barn i Finland som lever i familjer där föräldrarna är av samma kön. Det ligger i barnets intresse att de som faktiskt svarar för vårdnaden och uppfostran också är vårdnadshavare. Detta har redan gjorts möjligt genom adoption inom familjen.

I dagens läge har bara äkta makar rätt att gemensamt ansöka om adoption. Andra än makar får ansöka om adoption ensamma. Rätten att ansöka om adoption gäller också dem som lever i registrerat partnerskap. I sådana fall krävs det samtycke från den sökandes registrerade partner för att adoptionen ska kunna fastställas. Ett barn som en person som lever i registrerat partnerskap har adopterat ensam kommer ändå i praktiken att leva i en familj med två föräldrar. Den enklaste lösningen, som också motsvarar barnets bästa, vore att familjens båda vuxna direkt blir vårdnadshavare genom gemensam adoption.

2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

I Europa kan samkönade par ingå äktenskap i Sverige, Norge, Danmark, Island, Belgien, Nederländerna, Spanien och Portugal. Utöver dessa väntar motsvarande lagar på behandling i parlamentets första kammare i Frankrike och Storbritannien, men i båda länderna har parlamentets andra kammare redan godkänt respektive lagförslag. Utanför Europa får samkönade par gifta sig i Kanada, Argentina, Sydafrika och Mexikos huvudstad Mexico City. I Förenta staterna är det enligt lag möjligt för samkönade par att ingå äktenskap i delstaterna Massachusetts, Connecticut, Iowa, New Hampshire, Maine, Maryland, New York, Vermont och Washington och i Washington D.C.

I Sverige blev det möjligt med samkönade äktenskap när äktenskapsbalken sågs över 2009. Då utmönstrades de genusspecifika orden ur lagen. Enligt 1 § i den nya äktenskapsbalken blir de två som ingår äktenskap med varandra makar. Tidigare hade Sverige liksom Finland haft ett system med registrerat partnerskap. Denna lag om registrerat partnerskap för personer av samma kön upphävdes, och det går inte längre att ingå registrerat partnerskap i Sverige. Redan ingångna partnerskap förblir dock registrerade tills de upplöses eller omvandlas till äktenskap. Registrerat partnerskap börjar gälla som äktenskap på gemensam anmälan från båda parterna, eller alternativt kan parterna vigas. Det finns ingen utsatt tid inom vilken ett registrerat partnerskap måste bli ett äktenskap. Samkönade par fick rätt att ansöka om adoption gemensamt redan 2003, då registrerat

partnerskap likställdes med äktenskap i det avseendet. Revideringen av äktenskapsbalken medförde ingen ändring i det avseendet.

Också i Norge, Island och Danmark är samkönade äktenskap möjliga på samma sätt som i Sverige. I Norge trädde översynen av äktenskapslagen i kraft 2009, i Island 2010 och i Danmark 2012. I dessa länder fanns tidigare en institution av typen registrerat partnerskap för personer av samma kön. Både i Norge och i Island kan ett registrerat partnerskap ändras till ett äktenskap på gemensam ansökan av de registrerade parterna. I Norge blev adoption möjlig för samkönade par när äktenskapslagen ändrades, medan sådana par i Island och Danmark kunde ansöka om gemensam adoption redan innan respektive äktenskapslag sågs över. Finland blev sommaren 2012 det sista nordiska landet där äktenskap mellan personer av samma kön inte tillåts.

Vidare är det inte bara nordiska länder som tillåter samkönade äktenskap, utan också andra europeiska länder. Nederländerna var 2001 först i världen med att godkänna samkönade äktenskap. I samband med den lagändringen fick samkönade par i Nederländerna också först i världen rätt att adoptera. Belgien godkände samkönade äktenskap 2003 och Spanien 2005. Dessutom har samkönade par också möjlighet att adoptera i dessa två länder. I Portugal blev samkönade äktenskap möjliga år 2010. Utöver detta överväger man eller tänker föreslå en könsneutral äktenskapslag i Luxemburg, Colombia, Uruguay och Nya Zeeland. Extern adoption är möjlig för samkönade par också i Andorra, Brasilien, England, Wales och Skottland samt Uruguay.

2.3 Bedömning av nuläget

Avsaknaden av en könsneutral äktenskapslag upprätthåller en strukturell ojämlikhet i samhället, och i dagsläget motsvarar lagstiftningen inte den internationella människorättsutvecklingen. Det är inte motiverat att juridiskt diskriminera samkönade par i förhållande till par med olika kön. Den gällande lagstiftningen tvingar dessutom dem som genomgår könskorrigering att ändra sitt äktenskap till registrerat partnerskap eller vice versa.

Dagens system är inte bara ojämlikt, utan det upprätthåller dessutom onödig byråkrati och orsakar samhället kostnader. Registrerade partner kan på omvägar utöva nästan samma rättigheter som äkta makar, men de tvingas gå via besvärliga ansökningsförfaranden som belastar samhället. Lagtekniskt krävs det synnerligen små ändringar för att göra äktenskapslagstiftningen könsneutral. Dessutom förenklar och förenhetligar de den familjerättsliga lagstiftningen.

Debatten om en könsneutral äktenskapslag har delvis handlat om barnets rätt till en mor och en far. Den gällande lagstiftningen säkerställer inte denna rätt, eftersom den inte garanterar ett barn två föräldrar. Enligt forskningsresultaten i en rapport från social- och hälsovårdsministeriet om barn i registrerade parförhållanden (STM 2003:10) är det de mänskliga relationerna och föräldraskapet som väger in mest när det gäller barnets utveckling. Utvecklingen kräver kärleksfulla människorelationer och ansvarsfullt föräldraskap, vilket i sin tur kräver att den vuxne verkligen satsar på och engagerar sig i föräldraskapet, oavsett kön. Det behövs inte två föräldrar av olika kön för att ett barn ska växa och utvecklas, om de mänskliga relationerna och vardagen i övrigt fungerar som de ska.

Finland har undertecknat 1989 års FN-konvention om barnets rättigheter (FördrS 60/1991). I artikel 3.1 i konventionen anges den allmänna principen för konventionen, dvs. att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av myndigheter eller lagstiftande organ. En könsneutral äktenskapslag skulle främja barnets bästa. I dagens läge återspeglas samhällets attityder på barnen i s.k. regnbågsfamiljer, där föräldrarnas registrerade parförhållande i dag har en svagare ställning än äktenskapet som institution. Undersökningar visar att föräldrarna i regnbågsfamiljer mer sällan ingått registrerat partnerskap än andra föräldrar ingått

äktenskap. En bidragande orsak är att benämningen registrerat partnerskap medför risk att paret och familjens barn utsätts för diskriminering. Detta visar det principiellt viktiga i att äktenskapslagen är könsneutral. En könsneutral äktenskapslag är en signal om att principerna om likabehandling och jämlikhet respekteras i Finland.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Bakgrund och genomförande

Syftet med medborgarinitiativet är att göra äktenskapslagen jämlik i det avseendet att också samkönade par får ingå äktenskap. Efter det att äktenskapslagen ändrats på detta sätt kommer de rättigheter som äkta makar har att gälla alla gifta par oavsett makarnas kön. Till dessa rättigheter hör rätten att adoptera och rätten att ha gemensamt efternamn.

Vissa av målen kan uppnås också genom att ändra den nuvarande lagen om registrerat partnerskap. Men i praktiken skulle detta då innebära att klassificeringen av olika former av parförhållanden fortsätter, vilket inte främjar den sociala likabehandling som förslaget eftersträvar. Om man vill nå förslagets samtliga målsättningar måste samkönade par ges rätt att ingå äktenskap.

Justitieministeriet lät 2010 göra en utredning (OMSO 83/2010) om regleringen av parförhållanden mellan personer av samma kön. Där jämfördes äktenskapsinstitutionen i olika länder och hur dessa länder möjliggjort samkönade äktenskap. Enligt ministeriet är samkönade äktenskap fortfarande sällsynta internationellt sett, men deras popularitet håller på att öka. Exempelvis har alla nordiska länder utom Finland godkänt samkönade äktenskap, och arbetet med att möjliggöra sådana äktenskap pågår i flera länder i Västeuropa.

Att tillåta samkönade äktenskap i Finland vore ett stort principbeslut som kan uppnås med små rättsliga ändringar. Enligt justitieministeriets utredning är äktenskapslagstiftningen i Finland redan idag synnerligen könsneutral terminologiskt sett, vilket innebär att bara några få bestämmelser behöver ändras. Registrerat partnerskap i gällande form innefattar samma skyldigheter och på några få undantag när också samma rättigheter som äktenskap. I ett registrerat partnerskap har parterna ändå inte rätt till gemensamt efternamn direkt med stöd av lag, och sådana par har ingen möjlighet att ansöka om adoption gemensamt.

Den evangelisk-lutherska kyrkan och andra religionssamfund har i dagens läge rätt att ställa upp religionsrelaterade tilläggsvillkor för vigsel, och detta läge föreslås kvarstå. Exempelvis kan ett religionssamfund besluta att endast viga par av olika kön. En könsneutral äktenskapslag ger fortsatt evangelisk-lutherska kyrkan och andra religionssamfund rätt att själva besluta hur de ska förhålla sig till samkönade äktenskap.

Justitieministeriets utredning tar också upp frågan om hur lagstiftningen ska behandla registrerade partnerskap efter en eventuell lagändring. Om beslutet blir att helt upphäva lagen om registrerat partnerskap går det inte nödvändigtvis längre att i Finland erkänna registrerade partnerskap som ingåtts utomlands, om deras rättsverkningar avviker stort från finländska äktenskap.

3.2 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.2.1 Samkönade äktenskap

Det centrala förslaget i initiativet är att ändra äktenskapslagen så att två personer av samma kön kan ingå äktenskap med varandra. Detta kan genomföras genom att ändra de bestämmelser i äktenskapslagen som nämner de förlovades kön. Lagtekniskt är ändringen mycket liten och enkel: i 1 § ersätts "en kvinna och en man" med orden "två personer".

Vår nationella rättsordning bygger på principen om likabehandling, och enligt grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön. Förbudet mot diskriminering på grund av kön täcker också in diskriminering på grund av sexuell läggning. Likhet inför lagen förutsätter att lagstiftningen tillämpas lika på alla oavsett exempelvis kön eller sexuell läggning, om det inte finns tillräcklig grund för något annat.

Syftet med initiativet är att öka likabehandlingen och jämlikheten i samhället genom att samkönade par och tvåkönade par garanteras samma rättigheter. I dagens samhälle finns ingen grund för att behandla människor olika på grund av sexuell läggning. Meningen med lagförslaget är att följa de nordiska ländernas och flera andra länders exempel och ändra äktenskapslagstiftningen så att ingen diskrimineras.

3.2.2 Konsekvenser för registrerade partnerskap

Enligt initiativet ska samkönade par inte längre kunna registrera sitt parförhållande enligt lagen om registrerat partnerskap. Ändringen ska inte gälla registrerade partnerskap som ingåtts innan lagen träder i kraft. På dessa partnerskap tillämpas lagen om registrerat partnerskap alltjämt, om inte partnerna genom gemensam anmälan meddelar att de vill omvandla partnerskapet till äktenskap. Anmälan om att det registrerade partnerskapet ska gälla som äktenskap ska göras till magistraten, och partnerskapet ska gälla som äktenskap från och med den dag då anmälan kommer in till magistraten. Alternativt kan de registrerade partnerna vigas om de så önskar. I dessa fall ska vigseln inte kräva hindersprövning. Enligt förslaget ska en sådan ändring göras i äktenskapslagen som innebär att partnernas registrerade partnerskap inte ska utgöra ett hinder för att partnerskapet börjar gälla som äktenskap genom vigsel. Ett liknande förfarande infördes exempelvis i Sverige i samband med att äktenskapslagstiftningen där blev könsneutral.

3.2.3 Adoptionsrätt

Förslaget innebär att också samkönade makar gemensamt kan adoptera barn. Eftersom adoptionslagen säger att andra än makar inte får adoptera gemensamt har registrerade partner hittills inte kunnat adoptera barn tillsammans. När också samkönade par ges möjlighet att ingå äktenskap kan de i enlighet med adoptionslagen i fortsättningen i egenskap av makar adoptera barn gemensamt. För detta behövs inga ändringar i adoptionslagen.

En motivering som ofta används för att begränsa möjligheten till gemensam adoption till tvåkönade äkta par är barnets rätt till en mor och en far. Samtidigt måste det beaktas att enligt 2 § i adoptionslagen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla beslut och andra åtgärder som gäller adoption av ett minderårigt barn. Den möjlighet till gemensam adoption som lagstiftningen ger innebär inte att makar skulle ha någon absolut rätt till adoptivbarn. Det går inte att utifrån forskningsrön påstå att föräldrarnas kön skulle ha någon avgörande betydelse för barnets bästa. Beslut om adoption ska primärt baseras på barnets bästa, och detta ska bedömas särskilt i varje enskilt fall. Det finns ingen orsak att tro att en sådan enskild prövning inte skulle kunna tillgodose barnets bästa också när samkönade makar ansökt om gemensam adoption.

Dessutom finns det lägen där barnets bästa helt klart kräver att samkönade makar adopterar barnet gemensamt. Som exempel kan nämnas en situation där de biologiska föräldrarna till ett barn i den andra makens närmaste krets har dött eller är permanent oförmögna att ta hand om barnet. Då skulle det ofta för barnets vidkommande vara bäst om båda makarna gemensamt blir vårdnadshavare. Också när barn varit långvarigt placerade i ett familjhem med samkönade föräldrar kan det i vissa situationer vara förenligt med barnets bästa att adopteras till det hemmet.

3.2.4 Gemensamt efternamn

I dagens läge får bara makar enligt 7 § i namnlagen genom ett anmälningsförfarande anta ett gemensamt släktnamn (efternamn). Anmälan om antagande av gemensamt efternamn får göras i samband med vigseln och senare under äktenskapet. Denna rätt gäller inte registrerade partnerskap. När lagen om registrerat partnerskap stiftades motiverades detta med att samkönade par inte har samma behov av gemensamt efternamn som makar. I praktiken vill samkönade par ändå ofta ha gemensamt efternamn, och de anser själva att det behövs. Gemensamma efternamn har en lång tradition och är ett sätt att understryka att ett parförhållande är officiellt. Det finns ingen motiverad anledning att anta att samkönade par skulle ha ett mindre behov av gemensamt efternamn än par av olika kön. Det är redan nu möjligt för registrerade partner att få samma efternamn, men samma efternamn är inte detsamma som gemensamt efternamn, eftersom parterna inte har rätt att anta varandras efternamn. Detta innebär att dessa par har färre namnlösningar att tillgå och inte exempelvis möjlighet till dubbelnamn. Dessutom måste de ansöka om namnändring av magistraten, vilket är ett långsamt och avgiftsbelagt förfarande. Målet är att denna diskriminerande praxis ska kunna frångås.

3.2.5 Ändrad parrelationsform vid fastställande av könstillhörighet

Enligt 1 § i lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet utgör äktenskap och registrerat partnerskap för närvarande hinder för att fastställa en persons könstillhörighet. I 2 § i samma lag sägs det att könstillhörigheten dock kan fastställas om maken eller partnern ger sitt samtycke till detta, men då omvandlas äktenskapet till ett registrerat partnerskap och vice versa. Detta har upplevts som en orättvisa. Om ett par anser sig ha ingått ett fast förhållande med varandra bör inte det faktum att könstillhörigheten för en av dem fastställs på detta sätt tvinga dem till en ny form av parrelation. Ändrad form på parrelationen innebär de facto att det ursprungligen ingånga förhållandet upplöses.

Om även samkönade par kan ingå äktenskap går det att fastställa den enes kön utan att äktenskapet för den skull behöver upphöra. Syftet med den föreslagna ändringen är att i detta avseende förbättra jämlikheten också för dem som genomgår könskorrigering.

En förutsättning för fastställande av en transsexuell persons könstillhörighet är att den registrerade partnern eller maken ger sitt samtycke. I RP 56/2001 rd motiveras kravet på samtycke med att fastställandet av könstillhörigheten innebär att parrelationen byter form. De lagändringar som föreslås i detta initiativ innebär att det inte längre finns någon grund för samtyckeskravet. Därmed bör också lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet rättas till.

3.2.6 Lagen om faderskap

Enligt 2 § i lagen om faderskap (700/1975) är äkta mannen barnets fader då barn är fött under äktenskap. I ett äktenskap mellan två kvinnor finns ingen äkta man. Om ett barn föds under ett sådant äktenskap kan inte denna bestämmelse om konstaterande av faderskapet på grund av äktenskap tillämpas. Eftersom en transsexuell person enligt vår nationella lagstiftning ska vara steril för att hans eller hennes könstillhörighet ska kunna fastställas, är det inte möjligt att barn föds under äktenskap mellan två män.

3.2.7 Internationella civilrättsliga bestämmelser

Om äktenskapslagens 108 § om rätten att ingå äktenskap skrivs om så att den blir könsneutral för samkönade par i praktiken mer omfattande rätt att få sin relation officiellt bekräftad i Finland. Hittills har rätten att registrera partnerskap hos myndigheterna i Finland varit mer snäv än rätten att ingå äktenskap.

Bestämmelser om erkännande av äktenskap finns i 115 § i äktenskapslagen. Den föreslagna ändringen innebär att samkönade äktenskap som ingåtts utomlands i fortsättningen kan erkännas i Finland. Om regleringen om registrerat partnerskap fortsätter att gälla blir det emellertid möjligt att utomlands registrerade partnerskap kan erkännas som registrerat partnerskap i Finland.

4. Initiativets konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Initiativet kommer inte att ha några nämnvärda ekonomiska konsekvenser. Staten kommer att förlora inkomsterna för separata byten av efternamn. Samtidigt innebär minskad byråkrati i allmänhet mindre kostnader för myndigheterna.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Initiativet bedöms inte få några betydande konsekvenser för myndigheternas verksamhet. Avsikten är att de föreslagna ändringarna på lång sikt ska förenkla myndighetspraxis.

Syftet är att ge möjlighet till civil vigsel för samkönade par. Ändringen ingriper inte i den rätt som religionssamfund enligt 16 § i äktenskapslagen har att bestämma villkor och former för kyrklig vigsel. Alla religionssamfund, inklusive den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet, kommer även i fortsättningen att självständigt få besluta om de viger samkönade par eller ej.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Även om attityderna gentemot samkönade par har blivit mer positiva under de senaste årtiondena förekommer det fortfarande fördomar och felaktiga uppfattningar om samkönade parrelationer. Lagstiftningen bidrar till dessa uppfattningar genom att den upprätthåller två separata institutioner för parrelationerna. Det kan hända att en sexuell läggning som avviker från majoriteten uppfattas som något negativt, vilket kan ha en negativ inverkan på självbilden för dem som hör till sexuella minoriteter. Lagstiftaren kan genom att tillåta även samkönade äktenskap ge en tydlig signal om att samkönade pars vilja att förbinda sig är lika värdefull som när två personer av motsatt kön vill förbinda sig.

Det förekommer fortfarande diskriminering av sexuella minoriteter. I och med att lagstiftningen upprätthåller två officiella former av parrelationer tvingar den dem som registrerat partnerskap att avslöja sin från folkmajoriteten avvikande sexuella identitet vid förfrågningar om civilstånd. Det finns situationer där de som hör till sexuella minoriteter hellre skulle hemlighålla sin identitet. Det är ett sorgligt faktum att det i vissa fall till och med kan vara till deras fördel att hemlighålla den sexuella identiteten. Om samkönade par får rätt att gifta sig kan de oftare än nu hålla sin från

majoriteten avvikande familjeform hemlig om de så önskar och därmed undvika att drabbas av de fördomar som finns.

Människor har mycket olika personliga uppfattningar om vad äktenskapet och dess ingående innebär. Den rättsliga regleringen av äktenskapet har emellertid inte på länge haft som avsikt att upprätthålla specifika religiösa eller etiska åskådningar. Äktenskapet är heller inte någon oföränderlig institution. Den gällande äktenskapslagen är från 1929 och har redan tidigare varit föremål för stora ändringar. Det är inte sannolikt att de ändringar som nu föreslås skulle ha någon nämnvärd inverkan på den allmänna viljan att ingå äktenskap.

Ett sätt att motivera att bara en kvinna och en man kan ingå äktenskap har varit att äktenskapet är till för att få barn och föra släkten vidare. Enligt statistikcentralen föddes 54 procent av de förstfödda utanför äktenskapet 2010 och av alla barn födda det året var andelen födda utanför äktenskapet 41 procent. Dessutom ingås årligen ett stort antal äktenskap där makarna antingen inte vill eller inte kan få barn. Antalet barnlösa äkta par ökar. Eftersom det numera inte finns någon klar koppling mellan äktenskap och reproduktion kan man inte vänta sig att de föreslagna ändringarna skulle leda till minskad nativitet eller andra icke önskvärda familjepolitiska konsekvenser.

Inhemska adoptioner är sällsynta. Flera av de stater och organisationer som eller via vilka barn i allmänhet adopteras till Finland låter inte samkönade par adoptera. Med andra ord kommer gemensam adoption i praktiken inte att förekomma särskilt allmänt, och då kommer inte heller rätten att gemensamt ansöka om adoption att ha några större effekter.

Om HBT-personerna får en mer jämlik ställning i samhället kommer de också att uppskattas mer, samtidigt som deras livskvalitet blir bättre och lycka ökar. Vidare förebygger man då sannolikt diskriminering, trakasserier och psykiska problem. Det skulle innebära att samhället erkänner samkönade par som lika värdefulla som tvåkönade par.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Äktenskapslagen

1 § 1 mom.

Enligt förslaget ska det inte längre krävas att makarna är kvinna och man för att de ska kunna ingå äktenskap, utan i stället ska vilka två fysiska personer som helst kunna ingå äktenskap. Det är inte meningen att några andra villkor för äktenskap ska ändras i detta sammanhang.

6 §

Ingen får ingå äktenskap, om hans eller hennes tidigare äktenskap ännu är i kraft. Inte heller den vars registrerade partnerskap är i kraft får ingå äktenskap, bortsett från situationer där ett registrerat partnerskap börjar gälla som äktenskap. Meningen är att tidigare registrerade partnerskap ska fortsätta att gälla. Det ska ändå gå att ändra ett registrerat partnerskap till ett äktenskap antingen genom anmälan eller genom vigsel utan att partnerskapet skulle utgöra ett hinder för detta.

108 § 1 och 2 mom.

Hittills har de bestämmelser som hör till området för den internationella civilrätten avvikit något från varandra när det gäller registrerade partnerskap och äktenskap. Avsikten är att två fysiska personers rätt att ingå äktenskap inför en finsk myndighet i fortsättningen bestäms i enlighet med den gällande äktenskapslagen. Eftersom samkönade par i många stater inte har rätt att ingå äktenskap har de inte heller nödvändigtvis rätt att gifta sig inför finska myndigheter, om ingen av dem är finsk medborgare och ingendera är bosatt i Finland. På detta sätt försöker man undvika situationer där ett äktenskap som är ingått i Finland helt skulle sakna rättsverkningar.

115 § 1 mom.

Registrerade partnerskap som ingåtts eller ingås utomlands ska också i fortsättningen anses vara registrerade partnerskap och ha de rättsverkningar som ett sådant partnerskap har. De som registrerat partnerskap utomlands ska emellertid genom anmälan till magistraten kunna ändra sitt partnerskap till äktenskap på samma sätt som de som tidigare ingått registrerat partnerskap i Finland.

1.2 Lagen om registrerat partnerskap

Förslaget i detta initiativ är att 1 kap. i lagen om registrerat partnerskap upphävs, med undantag av 1 §. Kapitlet gäller registrering av partnerskap. Enligt initiativet ska samkönade par inte längre kunna registrera sitt parförhållande enligt lagen om registrerat partnerskap. Ändringen ska inte gälla registrerade partnerskap som ingåtts innan lagen träder i kraft. På dessa partnerskap ska lagen om registrerat partnerskap fortsatt tillämpas. Det rör sig om samma lagtekniska lösning som i Sverige.

Den föreslagna ändringen av 1 § i lagen om registrerat partnerskap innebär att nya partnerskap inte kan ingås. Där finns bestämmelser om omvandling av ett registrerat partnerskap till ett äktenskap. Makarna ska genom gemensam anmälan kunna uttrycka sin vilja att omvandla partnerskapet till äktenskap. Partnerskapet övergår i äktenskap den dag då anmälan inkommer. Ett liknande förfarande infördes exempelvis när Sverige införde en könsneutral äktenskapslagstiftning.

1.3 Lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet

Det föreslås att 2 § 2 mom. i lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet ändras eftersom registrerade partnerskap inte längre ska kunna ingås. Ett redan registrerat partnerskap ska ändå omvandlas till ett äktenskap om den ena maken korrigerar sitt kön, eftersom bara samkönade par kan registrera partnerskap i Finland.

2 Ikraftträdande

De föreslagna lagändringarna avses träda i kraft senast den 1 januari 2015. De kräver inga särskilda verkställighetsåtgärder, vilket innebär att de kan sättas i kraft snabbt efter godkännandet. Riksdagen och betänkandeutskottet bör behandla initiativet utan dröjsmål. Utskottet bör under behandlingen åtminstone höra företrädare för initiativet och dessutom be om yttrande av olika instanser inom en kort tidsfrist.

LAGFÖRSLAG

1 Lag om ändring av äktenskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i äktenskapslagen (234/1929) 1 § 1 mom., 6 §, 108 § 1 och 2 mom. och 115 § 1 mom., sådana del lyder, 1 § 1 mom. i lag 411/1987 samt 6 §, 108 § 1 och 2 mom. och 115 § 1 mom. i lag 1226/2001, som följer:

1 §

Två personer som har kommit överens om att ingå äktenskap med varandra är förlovade.

6 §

Ingen får ingå äktenskap, om hans eller hennes tidigare äktenskap ännu är i kraft. Inte heller den vars registrerade partnerskap är i kraft får ingå äktenskap, bortsett från situationer där partnerskapet efter gemensam anmälan börjar gälla som ett äktenskap.

108 §

Två personers rätt att ingå äktenskap inför en finsk myndighet bestäms enligt finsk lag. Om ingen av personerna är finsk medborgare och ingendera är bosatt i Finland, har de rätt att ingå äktenskap inför en finsk myndighet endast om äktenskapet är tillåtet enligt finsk lag och om vardera har rätt att ingå äktenskap enligt lagen i den stat där personen är medborgare eller är bosatt eller lagen i den stat som i någondera av nämnda stater ska tillämpas vid prövning av hinder mot äktenskap. De förlovade är skyldiga att lägga fram en godtagbar utredning om sin rätt att ingå äktenskap enligt en främmande stats lag.

115 §

Ett äktenskap som parterna har ingått i en främmande stat inför en myndighet i staten i fråga är giltigt i Finland, om det är giltigt i den stat där äktenskapet ingicks eller i den stat där någondera maken var bosatt eller var medborgare då äktenskapet ingicks.

Denna lag träder i kraft den ____ 20____.

2. Lag om ändring av lagen om registrerat partnerskap

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om registrerat partnerskap (950/2001) 2–5 och 6 §, av dem 2 § sådan den lyder i lag 24/2012, ändras rubriken för och 1 § i 1 kap. som följer:

1 kap.

Omvandling av registrerat partnerskap till äktenskap

1 §

Ett registrerat partnerskap ska gälla som ett äktenskap, om parterna gör en gemensam anmälan om detta till magistraten. Partnerskapet gäller som ett äktenskap från och med den dag en sådan anmälan kommit in.

Någon hindersprövning för äktenskapet ska inte göras vid omvandling av ett registrerat partnerskap till ett äktenskap.

Denna lag träder i kraft den __ __ 20__.

3 Lag om ändring av 2 § i lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (563/2002) 2 § 2 mom. som följer:

2 §

När könstillhörigheten fastställs i ett fall som avses i 1 mom., omvandlas ett registrerat partnerskap utan särskilda åtgärder till ett äktenskap.

Denna lag träder i kraft den __ __ 20__.